

Merkwaardige verschijnselen.

Er doen zich, zoowel op het zendingsveld als in het „moederland“, merkwaardige verschijnselen voor, die onze bijzondere aandacht vragen.

Wij denken allereerst aan China.

Missionsinspector Knak wees in een rede op het feit, dat bijna alle zendingen van Engelsche, Amerikaansche of Fransche nationaliteit door hun regeeringen zijn teruggeroepen uit China, omdat de vijandige beweging zich vooral tegen de Engelsche sprekende volken richt.

Het doet ons vreemd aan, dat die zendingen door hun regeeringen zijn teruggeroepen van hun post, waarop zij toch door hun vereenigingen of kerken zijn geplaatst! Wellicht zal bedoeld zijn, dat de respectievelijke regeeringen hun meegedeeld hebben, dat zij bij een mogelijk blijven niet langer op de bescherming van de zijde van hun land zouden mogen rekenen. Hoe het ook zij, zij zijn heengegaan.

Er zijn alzoo in de provincies bijna alleen Duitsche zendingen overgebleven.

Wat zal er echter met het werk der anderen moeten gebeuren?

En zie nu de groote verandering, welke sinds den oorlog heeft plaats gehad! Toen moesten de Engelschen en Amerikanen den arbeid der Duitschers overnemen; en nu zijn de Engelsche zendingen gekomen met de vraag tot de Duitschers: „neemt gij het toezicht over onze zendingsstations op u, totdat wij terugkomen; misschien moeten wij u verzoeken blijvend onzen arbeid over te nemen“.

Terecht merkt Dr Knak op, dat de Duitschers zich over deze verandering niet kunnen verheugen; ook al niet, om het gevaar, dat zij straks wellicht zelf zullen loopen.

„Men went zich er in China aan, betoogde dr Knak, den zending weer uitsluitend als buitenland te beschouwen. Zoodra er een onvriendelijke stemming opkomt, zou het gemakkelijk zijn, ook tegen de Duitsche zendingen de volkswoede te ontketen. De zendingscholen zijn tegenwoordig het aanrijpingspunt voor de tweede beweging in China, die ons angst en zorgen baart, de anti-Christelijke beweging. Wie de brieven van onze zendingen leest, die kan er niet aan twifelen, dat hier zeer sterk een Russische invloed werkt. Deze invloeden richten zich tegen die punten, waar Christelijke zending en kerk samenhangen met de politiek en de economische ontwikkeling van de Westersche volken: „De zendingen zijn toch slechts de vooruitgeschoven troepen van het kapitalisme“. Voor de Oost-Aziaten zijn deze dingen zeer nauw met elkander verbonden.

Wanneer wij vooruit willen komen, zoo zei Dr Knak, moeten wij allen krachtig er aan medewerken, het duidelijk te maken, dat het Evangelie iets anders is dan het politieke en economische leven van de Christelijke volken. Als jongeren Christi willen wij uitgaan, en niet anders. Wij, Duitschers, kunnen dat het allerbest, omdat wij politiek zoo machteloos zijn. Dat is de reden, waarom wij in China worden geduld. „Wanneer ik zwak ben, zoo ben ik machtig!“ En juist daarom, omdat wij zoo zwak zijn, is nu voor de Duitsche zending een dag aangebroken als nooit te voren.“

Zuid-Afrika trekt ook sterk de aandacht ten opzichte van het zendingswerk.

In dezelfde rede, waarin hij over China sprak, roerde Dr Knak ook „Het Zwarte gevaar“ aan, als hij zeide:

„In Zuid-Afrika staat in het middelpunt van het wereldgebeuren natuurlijk de rassenvraag. Zij heeft een ontwikkeling van vele trappen achter zich, van die dagen aan, toen de Hottentotten met de Hollanders in strijd geraakten, omdat de Hottentotten niet begripen konden, dat zij met den verkoop van hun land ook tegelijkertijd het weiderecht hadden weggegeven. Toen kwam de tijd, dat de zwarten een onderscheid maakten tusschen de blanken: hier de Boeren, hun gewelddadigen, daar de Engelschen, hun bevrijders. Ware deze tegenstelling er niet geweest, zoo zou het Boerenvolk in den laatsten oorlog het nauwelijks van de Engelschen verloren hebben. Nu kwam de Grondwet voor Zuid-Afrika. Zij was van Engelsch standpunt gezien een meesterstuk. Het was Engeland gelukt, deze Boeren, met wie ze een vierjarigen oorlog hadden doorvochten, zoo ver te krijgen, dat ze gewillige medewerkers werden. Maar de Engelschen hadden er een zeer hoogen prijs voor betaald, of veelmeer, ze hadden den zwarten man laten betalen. Toen werden de zwarten van twee kanten gedwond, totdat ze in een onuitspreklijke woede geraakten. Bedrogen waren ze. Engeland had den zwarten man prijsgegeven.

Sedert dien ontstond in Zuid-Afrika een eenheidsfront tegen den blanke. De zwarte man kreeg zijn politieke leiders. De stamveesten werden op den achtergrond gesteld. Nu brak de oorlog uit. Die wereldoorlog heeft in Zuid-Afrika het zelfbewustzijn van den zwarten man buitengewoon versterkt. Er gaat door de zwarte bevolking van Afrika een beweging als het ondergrondse woelen van een op uitbarsting staanden vulkaan. Een gevonden brief, die van een samenweetersgezelschap stamt, begint aldus: „De dag van den neger breekt aan...“

Tegenover deze donkerheid staan ook lichtpunten; satan werkt, maar God gaat door, en werkt soms op zeer wonderlijke wijze. Een treffend staaltje vermeldt „Het Handelsblad“:

wandel, maar uitsluitend hun leer gold, heeft dit geval derhalve niets uit te staan.

V.

F.

Correspondentie. C. v. d. M. te P. (Z.-A.). Uw vraag is te onbepaald om beantwoord te worden. De beantwoording vereischt ook intiemere kennis dan men over zoo grooten afstand van elkander kan hebben. Wees met hartelijke broedergroete Gode bevolen.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Wilma, Visioen.

Van de bekende Schrijfster Wilma, die niet lang geleden nog ons verrijkte met haar roman „Menschenhanden“ verscheen weder een nieuwe literaire schets „Visioen“.

Het is de keurig verzorgde uitgave in boekvorm van een tijdschriftbijdrage, een novelle, zooals Wilma er vele gaf (enkele werden samengebracht in den bundel „De Bruidsketting“), ook weer van het type, dat we eerder aangaven als het voor deze Schrijfster karakteristieke: het ietwat wazige verhaal, waarover de nevel van levensversombering hangt en waarin de benauwing van onrust en onbevredigdheid de tonen der vreugde dempt. De personen in die schetsen zijn in den regel vaag, alleen maar in silhouetlijnen aangegeven, omdat het niet in de eerste plaats gaat om hen zelf, maar om hun vergroot schaduwbeeld, zooals dat zich tegen den achtergrond van het lichtende leven aftekent. En de omringende verhoudingen worden ook niet verder uitgewerkt dan noodig is voor het beeld-in-projectie.

Hier is de hoofdpersoon een kunstschilder (zijn naam wordt niet genoemd) die met z'n vrouw („zij“) op reis is gegaan naar Afrika, omdat hij zonnearmte en een ander klimaat noodig heeft. Uit enkele verspreide trekken blijkt, dat het vooral zijn vrouw en zijn vrienden zijn geweest, die hem tot dit gaan naar het verre Zuiden hebben bewogen, omdat zij daarvan hoopten wat in Holland niet meer te verwachten viel, opleving van door ziekte verminderde kracht. De kinderen zijn achtergebleven, want het ligt in de bedoeling, na verloop van tijd, zooveel als noodig zal blijken voor algeheel herstel, terug te keeren naar het vaderland. Dat is alles wat aan feiten-materiaal wordt betekenis heeft is, dat hier iemand, tegen zijn zin hoofdgebeuren historisch is, althans niet uitsluitend product van Schrijversfantasie. Maar het komt ook verder op de feiten niet aan: 't eenige, wat betekenis heeft, is, dat hier iemand tegen zijn zin wegreist van z'n vaderland, een onzekere toekomst tegemoet. Uit dit eene gegeven verstaan we de geheele psycho-analyse, die volgt.

En dan stelt de Schrijfster, als steeds, haar schaduwbeeld heel scherp. Want we vinden den schilder dag aan dag op het dek van de boot, op een rustig plekje bij de verschansing, en aan zijn oog glijdt als in panorama voorbij de schoonheid van de zee in haar steeds wisselende heerlijkheid, de blauwing van verre kusten en hard-hooge rotsen, de exotische warmte van bonte zuiderkleuren, als de boot in en bij havenplaatsen komt — maar het gaat alles inderdaad aan hem, den kleur-gevoelige, den enthousiast voor al wat harmonie is in de natuur, voorbij. Want heel zijn hart en gansch zijn denken zijn in Holland gebleven: daar ligt zijn liefde en zijn leven, daar zijn verlangen en vreugde — en de pijnigende angstvraag schroeft al z'n gedachten saam tot het eene: zal ik ooit weer teruggaan, Holland ooit weerzien?

Zijn vrouw doet alle moeite hem over zijn toebereijden heen te helpen: zwaar van hart zelf, omdat zij óók alles achterliet, maar desondanks opgewekt en voor alles zich interesseerend, om hem. Ze moet het echter voortdurend weer verliezen van Herinnering, die, ondanks al haar zorgen, haar man geheel in beslag neemt en die een zachte reisgezelsin schijnt, maar voor hem kwaad gezelschap is. Nog meer bevreesd echter is ze van een anderen Vriend, die zoo nu en dan maar eens komt en dan haar man geheel in extase brengt, maar hem, na z'n verdwijnen, doodelijk afgemat achterlaat: Visioen. Plotseling kan hij in 't een of ander iets van Holland zien, fel zich inleven in die Hollandsche verhouding, zijn met z'n gansche ziel waar hij zichzelf ziet — en dan komt de terugslag, met koorts-verhooging en zenuw-afmatting, die dagenlang duurt en fnuikend is voor zijn gestel.

Zeer merkwaardig is de spiegeling van al dat in zijn ziel zwaar doorworstelde, in het denken van z'n vrouw. Door haar gedachten, bezorgdheid, angstig hem gadeslaan heen, zien we veel duidelijker en scherper het proces bij hem zich ontwikkelen, spreekt eenzijdig het omringende veel meer, omdat zij er steeds op wijst, drukt aan den anderen kant zijn melancholie zwaarder, omdat opheffende kracht haar niet verlichten kan.

In Afrika aangekomen, neemt het echtpaar ergens in de stad z'n intrek. Maar de toestand van den schilder betert niet. Holland blijft hem trekken en de schoonheid, die hem omgeeft, heeft geen kleur

voor zijn verneveld oog. Herinnering en Visioen zijn mee van boord gegaan en maken al de pogingen van zijn vrouw krachteloos. Eenmaal grijpt Visioen hem aan, als hij een klein, blond meisje, een bloemenkindje, schilderen zal midden tusschen de kamperfoelie bij den haag, die de huizen scheidt... en het wordt: Holland, het eigen huis in het heidorp met de hagen, waarover zich de wilde kamperfoelie en de braamtak slingert en daarachter het pad naar de gouden korenvelden, die groeien onder Hollandsche zomerlucht.... 't Schilderstuk is een prachtwerk, maar hij is dagenlang overspannen....

Ze verhuizen, op doktersraad, naar 'de heuvelhuizen, buiten de stad. Daar komen ze, midden in de glorie van de ontwakende Lente, buiten, waar een weelde van kleuren zich ontspreiden gaat — en zij hoopt weer. Vooral na een avondwandeling (als ze enkele dagen in hun nieuwe huis wonen) en hij, bij het naar huis gaan, spreekt, hartstochtelijk snel en veel, hij de stille, weggetrokken peinzende „dronken van de schoonheid der zachte heuvelcontouren onder de zilveren spreiding van het maanlicht in de groeiende stilte rondom“, dan rijst haar hoop, dat nu de nieuwe schoonheid en het nieuwe leven hem van zichzelf bevrijden zullen — maar, na een nacht van stil-zwaar tobben, blijkt de gevaarlijke Vriend er weer te zijn. De schilder gaat schilderen, 's morgens al vroeg, ingespannen, veel intenser dan z'n zwakte toestaat... en als ze, bij het hooren van een dof dreun toesnelt, vindt ze hem ineengezakt, dood, de tranen nog op zijn wangen, voor een groot doek: Hollands heuvelland, stralend van sereen licht.... „zijn hart was gebroken van vreugde, van smart!... neen, neen, van overstelpend groote vreugde... Al zijn liefde, al zijn verlangen had hij in dit kleurenlid uitgezongen...“

En dan komt het korte, diep-weemoedige slot-hoofdstukje. De kinderen roepen haar naar 't Vaderland terug. Maar ze kan niet gaan nog: „haar jongen lag daar zoo eenzaam, te vreemd in het vreemde land“. Ze heeft het gevoel alsof hij nog worstelt met zijn martelend verlangen naar huis en daarom moet ze blijven, kan ze niet weg. Tot ze den vollen Afrikaanschen zomer, wijd en heerlijk, goud-stralend en onbegrijpelijk rijk aan kleuren-schoon, heeft zien opgaan over de plaats, waar hij ligt.... „Het was bijna te veel. Ze wou hem wel wakker roepen, haar slapenden jongen. „Word toch wakker, liefste, je hebt niet geweten, dat het zoo heerlijk zou zijn. Als je dit gezien had, dan zou je heimwee gestild zijn, ik weet het zeker...“ „Zij weende in die dagen, zooals ze niet gewend had bij zijn sterven...“

Toen ging ze weg en „droeg getroost haar schoon geheim, haar smart, haar schat uit het zonneland, langs den verren weg over zee, naar huis —“

Zoo is dit verhaal, wel opgebouwd met de elementen, die typeerend zijn voor de Wilma-literatuur, maar toch volkomen begrijpelijk en in de tekening van het knagende heimwee, dat de restende levenskracht verteert, buitengewoon sterk-sprekend. Wie in de stilte van zijn rustige kamer deze schets leest, zal de schoonheid zien, die als in een waas van weemoed er over uitgespreid ligt, en in de ontroering der eigen ziel gevoelen, hoe diep de Schrijfster de verborgen smart van schreiend verlangen heeft gepeild. Naast „Grand-Seigneur“ ken ik van Wilma niet een schets, die zoo goed is als deze.

Maar in één opzicht heeft dit mooie boekje iets zeer onbevredigends. Men zoekt in dit nieuwe werk van een Christelijke Schrijfster, wier geschriften met recht gerekend mogen worden tot de Christelijk literaire kunst, vergeefs naar eenige religieuze gedachte, naar eenige glimp, die van haar eigene, christelijke levensovertuiging blijk geeft. Dit wekt onze rechtmatige verwondering.

Allerm minst pleiten we voor met christelijke kleuren overtrokken verhalen, waarbij het christelijk element oplegsel wordt zonder ziel of zin; meer dan eens schreven we daartegen. Een boek geeft alleen dan christelijke kunst, als de christelijke levensgedachte er doortrekt als de nerf door het blad, een onlosmakelijk bestanddeel is, in harmonieuzen groei ontwikkeld. We eischen dan ook volstrekt niet, dat de Schrijfster dit verhaal, dat alle kenmerken draagt van werkelijk-zoo-gebeurd-zijn, zou opgetooid hebben met uiterlijke versierselen van christelijk karakter. Maar wel mochten we, meen ik, met recht verwachten, waar toch dit gebeuren door haar eigen ziel moet zijn heengegaan, om het te kunnen weergeven, zooals het is weergegeven, doorvoeld en in z'n diepte verstaan, dat de intonatie naar haar eigen levenstoon zou zijn geweest, en niet, zooals die nu is, volstrekt neutraal. We ontkennen, als christenen, de gedachte van Kloos, dat een kunstenaar de werkelijkheid benaderen kan „dwars door alle vooropgezette ideeën heen“, maar daaruit vloeit omgekeerd voort, de mening, dat de christelijke kunstenaar zijn eigen, christelijke „visie“, op z'n onderwerp hebben moet.

En die christelijke „visie“ missen we in dit literair voortreffelijke boekje.

C. T.